

Fig. 1. Kirken set fra nord. Foto David Burmeister Kaaring 2014. – *The church seen from the north.*

RAVNEBJERG KIRKE

ODENSE HERRED

Indledning. Kirken er bygget ved Ravnebjerggyden 1902 efter tegninger af arkitekt, kgl. bygningsinspektør Jens Vilhelm Petersen, Odense. Grundstenen blev lagt 1. maj 1902, og allerede 21. december samme år blev kirken indviet.

Planerne om at opføre en kirke kan føres tilbage til 1891, da man ønskede en bedre betjening af Sanderum Sogns vestlige del. Året efter besluttedes det at placere kirken i Ravnebjerg; dog skulle kirken først opføres otte år efter ansættelsen af en ny sognepræst, idet byggeriet skulle finansieres ved salget af en fæstegård tilhørende præstekaldet. 1893 var der tilvejebragt 22.000 kr. til kirkens opførelse og yderligere indsamlet 1.000

kr. blandt de lokale.¹ I mellemtiden afholdtes hver anden søndag gudstjenester på Ravnebjerg Skole.

Kirken betjente et kirkedistrikt, som først var en del af Sanderum Sogn og fra 2007 af Ubberud Sogn. 2010 blev Ravnebjerg et selvstændigt sogn, om end kirken nu kun fungerer som lejlighedskirke.

Kirken omgives af en lille *kirkegård* anlagt samtidig med kirken. Denne *hegnes* mod Ravnebjerggyden af lave stendiger med tjørn og hvidmalet stakit. *Hovedindgangen* øst for tårnet udgøres af en hvidmalet, dobbelt stakitlåde; i kirkegårdens

sydøstlige hjørne er en køreport, som giver adgang til ligkapellet, mens en tilsvarende køreport er anlagt vest for kirken ved anneksbygningen; hertil er der adgang via Bøllemosegyden.

Foran kirken står en *skulptur* i rød og grå granit samt bronze forestillende »Hænder med Ravneunge« af Henrik Vilhelm Voldmester, 2002.

Sydligt på kirkegården er der o. 1970 opført et *ligkapel* af røde tegl og tækket med eternitskifer, mens en *anneksbygning* af røde tegl med tredelt tag af zink og tagpap blev bygget vest for kirken i 1992. Et ældre †*ligkapel* var opført 1904.

BYGNING

Den lille nyromanske kirke er opført 1902 efter tegninger af arkitekt og kgl. bygningsinspektør J. Vilhelm Petersen, Odense. Den består af et skib med jævnbred tårnunderdel og et smallere kor i øst. Koret flankeres af små polygone udbygninger i sammenstødet med skibet, der rummer henholdsvis materialrum i nord og sakristi i syd (fig. 2). Tårnrummet tjener som våbenhus, hvorfra tillige en trappe fører op til orgelpulpituret, i skibets vestende, og kirkens loft.

Murene er rejst af røde teglsten over en sokkel af kløvet kamp. Langmurene deles af lisener, forbundet med rundbuede friser med pudset bund, som skaber kontrastvirkning til det øvrige røde murværk. Også de nyromanske gesimser, udført med affasede hængestave under en frise af halve rundstave, står med pudsede partier. Korgavlen prydes af en blænding, der er afsluttet med runde buer og i midten indeholder en cirkelblænding med mønstermuring i bunden.² Gavlspidserne er ligeledes udført med mønstermuring.

Hovedindgangen i vestfacaden er en stor rundbuet portal indfattet af spinkle søjler, hvori der indgår sortglaserede sten (fig. 3). På *tympanonfeltet* af granit vises korset, hvorfra livets vand flyder mellem de græske alfa- og omegategn. Kors og tegn er indpasset i egeløv, og hele feltet kantes af tovsnoninger. Samtlige vinduer er rundbuede.

En nu blændet †dør i tårnets nordside har fungeret som indgang til et aflukket rum oprindelig uden adgang til kirken. Det er nu sat i forbin-

delse med tårnrummet og bruges som møde-
værelse.

Indre. Væggene er nederst i blank mur, og rummene dækkes af et tømret og pudset tøndehvælv med trekløversnit, der hviler på konsoller i væggene og støttes af tværgående bindbjælker. Kor og skib forbindes af en dyb, rund *korbue* affaset mod skibet. Fra koret er der i sydsiden en dør, der giver adgang til det lille sakristi, hvorfra en trappe leder op til prædikestolen (s. 2998). I korets nordside sidder en blænding svarende til sakristiets dør.

En bred, fladbuget dør forbinder tårnet med skibet, mens en bred arkade i tårnets første etage åbner mod orgelpulpituret. Mellemetagen oplyses af tre mindre vinduer i vest, mens klokkeetagen åbner sig med store rundbuede glamhuller, to mod øst og vest, et mod nord og syd.

En *kalkmalet dekoration* på korbuen, hvælv og bindbjælker er genskabt 2000 og består af bånd og friser med blomstermotiver og franske liljer i okkergule, røde og grønne farver.³ I gulvet ligger gule klinker stedvis suppleret med bånd af sorte klinker.

Murværk og tag blev renoveret i 1981 (arkitekt Ebbe Lehn Petersen, Odense), hvor de nuværende vinduer blev indsat.⁴

Kirken var arkitekt J. Vilhelm Petersens første ud af flere. Som elev af Hans J. Holm søgte han, som mange af tidens øvrige arkitekter, et nationalromantisk udtryk.⁵ Bygningen er disponeret over en traditionel romansk grundplan med flit-

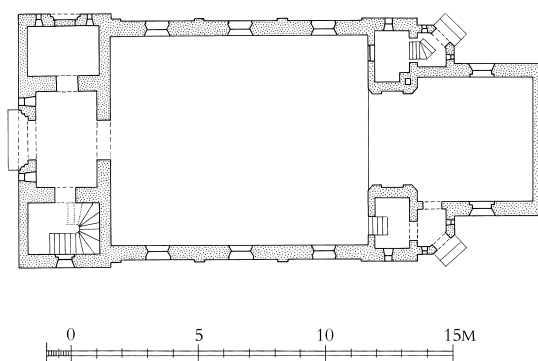

Fig. 2. Plan. 1:300. Målt af H. P. Knudsen, suppleret og tegnet af Merete Rude 2014. – *Ground plan.*

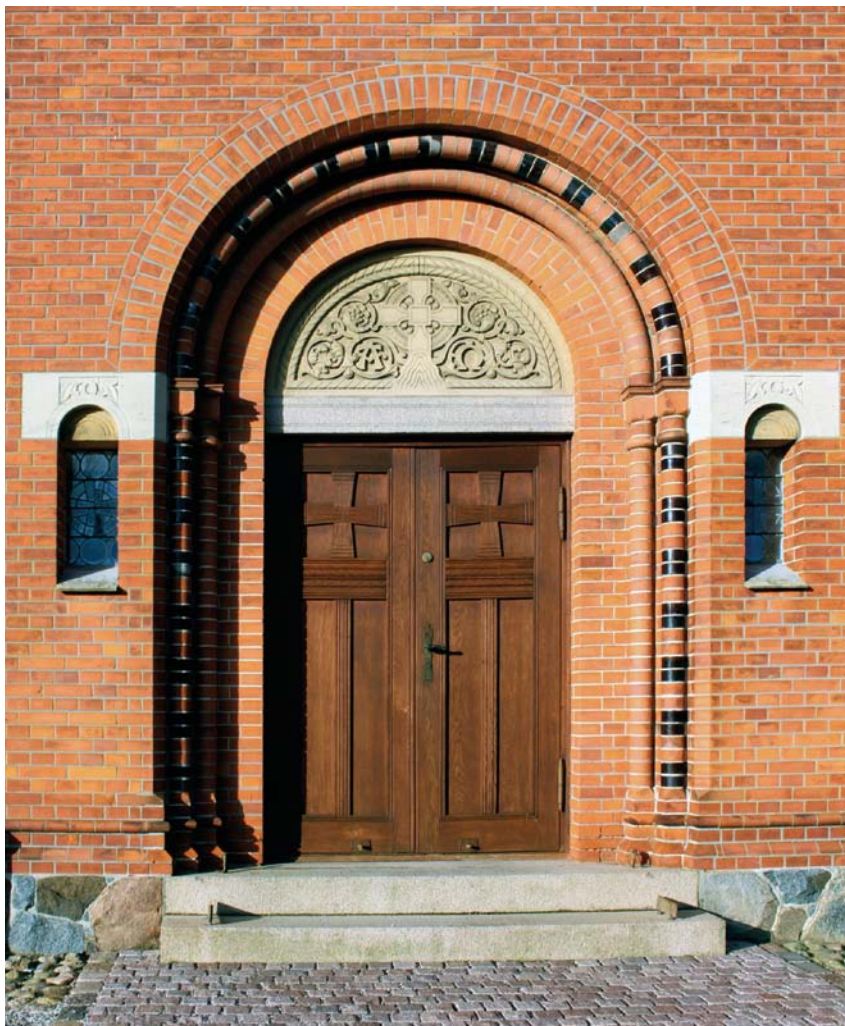

Fig. 3. Kirkens vestportal. Foto David Burmeister Kaaring 2014. – *The west portal of the church.*

tig brug af ornamenten og pynt hentet fra et idealiseret middelalderligt formsprog. I J. Vilhelm Petersens lidt yngre kirker på Fyn, Broholm (1907) og Odense Vor Frelser (1909, s. 1613 ff.) genkendes samme planløsning og det overordnede udtryk, mens brugen af ornamenten med tiden blev mere begrænset.

INVENTAR

Inventaret stammer næsten udelukkende fra opførelsen 1902 og er tegnet af kirkens arkitekt. Hertil er der tilføjet to relieffer af Niels Bang i 1903, nyt altersølv i 1982 og en ringkrone.

Alterbordet, af fyr, 143×92 cm, 95 cm højt. Forsiden har fem slanke fag under en frise med palmetbort i enkel skønvirkestil. Bordet fremstår i lakeret træ suppleret med enkelte blå og cremefarvede detaljer.

Altartavlen (jf. fig. 4), 1903, i enkel skønvirkestil, består af et storstykke på et højt postament med fem kvadratiske fyldinger udfyldt af rosetter. Tavlen krones af en krabbet trekantgavl med et reliefskåret, cirkulært jesumonogram omgivet af planteornamentik og flankeret af pinakler. I storfeltet er et *maleri* udført i olie på lærred 1903 af Johan Christopher Schlichtkrull (signeret og da-

teret), forestillende Jesu åbenbaring for Simon Peter, som bliver bedt om at vogte hans lam (Joh. 21,15-19). I forgrunden knæler Peter, mens den stående, opstandne Kristus rører ved hans pande. I mellemgrunden iagttager Johannes mødet mellem de to, og bag ham sidder de øvrige apostle ved et bål. Maleriet gennemgik en mindre istandsættelse 1997.⁶ Tavlen er holdt i lakeret eg med detaljer i blå. På postamentet er med grå versaler malet »Ios evgl 21, 15 Elsker du mig? Vogt mine lam«.

Altersæt (fig. 7), 1902, udført af Lauritz Grønlund, Odense. *Kalken* er 25 cm høj og har seks-tunget fod med indskrift i indgraveret skriveskrift »Ravnebjerg Kirke«. Skaftet har seksdelt midtled, på hvis bosser står bogstaverne »Jhesus«, til det glatte bæger har guldsmed Knud Eibye 1936 føjet en hældetud, som er stemplet med mester-mærke og lødighedsangivelse. *Disken* er glat og stemplet på undersiden med Københavns by-mærke for 1902, Odenses mærke (*Bøje II*, 4056), mestermærke (*Bøje II*, 4303) og Simon Groths(?) lødighedsmærke.

Oblatæsker. 1) 1902, af porcelæn, 8,5 cm høj, tværmål 14 cm. Sort med guldkors og -kanter. Under bunden mærke for Bing & Grøndahl.⁷ 2) (Fig. 7) 1982, 7 cm høj, tværmål 10 cm. På låget ses et cirkelkors, mens der på æskens side med skriveskrift er indgraveret »Ravnebjerg Kirke 1982«. Under bunden Dansk Paramenthandels mærke og lødighedsangivelse.

Alterkander. 1) 1902, af porcelæn, 28 cm høj; sort med forgyldt kors. Indvendigt hvid. Under bund mærke for Bing & Grøndahl.⁸ 2) O. 1902, af emaljeret tin, 15,5 cm høj. Sort med guldkors.

Alterstager, 1902, 40 cm høje, med cylindrisk fod, hvis sider er prydet af hulmønstre, cylinderskaft med tre flade led og tandet lyseskål. Stemplet under bunden »Sørensen Odense 1902« to gange.

Syvstage, en såkaldt 'Titusstage', 39 cm høj, med aftrappet, ottekantet fod, balusterskaft og profilerede lysearme.

Alterbog. En bibel, Hus- og Rejsebibelen fra 1699 i indbinding af brunt læder med to læderremme.

Messehagel, nyere, af grøn silke med kvadratkor-smotiv, hvoraf ryggens midterste, lodrette række er i guld.

Altersranken (jf. fig. 4), 1902, er af fyr og består af fem fag med kassettering under en håndliste. Lakeret med blå detaljer. Knæfaldet er polstret med rødt uldent klæde.

Døbefont, 1902, af kalksten, 84 cm høj og 51 cm i tværmål. Den består af en fod formet som en omvendt terningkapitel og en kumme, hvis rette sider er prydet af en kolonnade under en indskrift i forsænkede versaler: »Hvo som tror og bliver døbt han skal blive salig« (jf. Mark. 16,16). *Dåbsfadet* er af messing, 42 cm i tværmål, og har kuplet bund; *dåbskanden*, ligeledes af messing, er 27,5 cm høj.

Prædikestol (jf. fig. 4), 1902, af fyr. Den rektangulære stol har tre arkadefag med kannelerede pilastre, i sviklerne et bladornament. Arkaderne, som er stillet på et profileret postamentfelt, bærer en frise med reliefskåret planteornamentik. Det egentlige postament er let fremskudt og smykket med bl.a. en blad bort. I kurvens hjørner er kvadratiske stolper med en profil langs siderne og en bosse foroven. Kurven hviler på en sokkel med slanke, glatte fyldinger. Stolen står i blankt træ med detaljer i blå og gult.

Stolestader (jf. fig. 4), 1902, af mørklakeret fyr. De 125 cm høje gavle er udført i nyromansk stil og har fyldinger, hvori der er tre slanke, forsænkede søjler, og et rundende topstykke med relief-skåret medaljon og brede fialer.

En *armstol*, o. 1902, af eg med grønt uldbetræk er opstillet på orgelpulpitret.

Orgel, 1972, med seks stemmer, ét manual og pedal, bygget af Bruno Christensen, Terkelsbøl. Disposition: Manual: Røgedakt 8', Principal 4', Gedaktfløjte 4', Gemshorn 2', Oktav 1'. Pedal: Subbas 16'. Koppel M-P. Orgelhus i blank eg. På vestpulpitret

†*Harmonium*, leveret 1903 af Petersen & Steenstrup, København.⁹ Anskaffet for privat donerede midler.

To *relieffer* (fig. 5-6), 1903, skåret i eg af Niels Bang og skænket af gårdejer Anders Rasmussen og hustru Marie Kam.¹⁰ Reliefferne, som har

Fig. 4. Indre set fra øst. Foto Arnold Mikkelsen 2013. – Interior seen from the east.

Fig. 5-6. Relieffer skåret af Niels Bang 1903 (s. 2998). 5. Dåben. 6. Det sande vintræ. Foto Arnold Mikkelsen 2013. – *Reliefs carved by Niels Bang, 1903. 5. Baptism. 6. The True Vine.*

halvcirkulær overside, viser hhv. »Dåben« og »Det Sande Vintræ«. I førstnævnte ses Jesus knælende ved Johannes' fødder og over dem Helligåndsduen i en strålekrans. Under billedet læses med forsænkede reliefversaler »Denne er min søn den elskelige« (Matt. 3,17). I sidstnævnte relief ses Jesus mellem to mænd, idet han med en talende gestus rører ved en vinranke. Under billedet læses »Jeg er det sande vintræ« (Joh. 15,1). De to relieffer er indsat i nicher i triumfbuens vanger.

To *salmenummertavler* (jf. fig. 4), 1902, af fyr, måler 132×54 cm og står i lakeret træ med blå detaljer.

To *ringkroner* (jf. fig. 4), o. 1902, af bemalet metal til 16 lys. En nyere ringkrone af messing, til 12 lys, er ophængt i koret.

Fjorten *lysearme* (jf. fig. 4), o. 1902, til tre lys, med vægplade af metal, blåmalet, er ophængt på væggen i kor, skib og våbenhus.

Klokke, 1902, støbt af De Smithske Jernstøberier. Klokken, der har tværmålet 70 cm, har en frakturindskrift om halsen: »De Smithske Jern-

støberier og Maskinværksteder i Aalborg gjorde mig for Ravnebjerg Kirke Aar 1902« sat mellem 2×3 lister. Ringningen blev automatiseret 1972.⁴ Ophængt i en vuggebom af støbejern i tårnets klokkestokværk.

KILDER OG HENVISNINGER

Vedr. arkivalier for Odense Amt i almindelighed henvises til s. 52-54 og forkortelser vedr. Odense Amt s. 56-59.

Arkivalier. *Kirkens arkiv. Synsprotokol 1902 ff.* (Kirkens arkiv. *Synsprot.*).

LAfyn. Sanderum Pastoratsark. Diverse breve og dokumenter 1667-1920 (*Pastoratsark.* Div. breve).

NM. Indberetninger. Jens Johansen 1997 (altertavle).

Historisk indledning og inventar ved David Burmeister Kaaring, bygningsbeskrivelse og kalkmalerier ved Martin Wangsgaard Jürgensen, orgler ved Ole Beuchert Olesen. Oversættelser ved James Manley (engelsk). Korrektur ved Jørgen Lethan. Teknisk og grafisk tilrettelæggelse ved Mogens Vedso. Redaktionen afsluttet december 2013.

Fig. 7. Altersølv, 1902, bestående af disk, kalk og oblatæske, udført af guldsmed Lauritz Grønlund, Odense (s. 2998) samt oblatæske, 1982 (s. 2998). Foto Arnold Mikkelsen 2013. – *Altar plate, 1902, consisting of the paten, chalice and wafer box, made by the goldsmith Lauritz Grønlund, Odense, as well as a wafer box, 1982.*

¹ LAFyn. *Pastoratsark*. Div. breve.

² Blendingen har muligvis været tænkt som vindue.

³ Den kalkmalede udsmykning er en ny gentagelse af den oprindelige, udført o. år 2000 af en håndværker fra sognet.

⁴ NM.

⁵ For en videre redegørelse for den nationalromantiske arkitektur se Mette Bligaard, *Frederiksborgs genrejsning: Historicisme i teori og praksis* 1-2, København 2008.

⁶ NM. Indb. ved Jens Johansen (1997).

⁷ Det pågældende fabriksmærke, tre tårne over »B&G/Kjøbenhavn/ Danish China Works« i grønne versaler samt »B&G« i blå, var i anvendelse i perioden 1899-1902.

⁸ Fabriksmærket, »B&G« i blå, var i anvendelse i perioden 1853-94, og kanden er således lidt ældre end kirken.

⁹ Petersen & Steenstrup, *Fortegnelse over ca. 600 Harmonier Leverede fra 1871 til 1915*, København 1915. Kirken benævnes her »Ravnsbjerg pr. Holmstrup«.

¹⁰ *Kirkens arkiv*, Kirkeprot.

RAVNEBJERG CHURCH

The church is situated at Ravnebjerggyden and was built in 1902 to drawings by the Royal Surveyor of Buildings Jens Vilhelm Petersen, Odense. The foundation stone was laid on 1 May 1902, and by 21 December the same year the church was consecrated. It served a church district, first within Sanderum Parish and later within Ubberud Parish. In 2010 an independent parish was established.

Building. The small church consists of a nave and an equally broad lower tower with a narrower chancel in the east. The chancel is flanked by small polygonal outbuildings contiguous with the nave; in these a storage room and sacristy have been established. A door opens into the church in both rooms. The tower interior serves as a porch, from

which a stairway also leads up to the organ loft in the western end of the church and the church loft.

At the bottom the walls are in blank masonry and the interiors are covered by a timbered, dressed barrel vault with a trefoil cross-section, resting on brackets in the walls and supported by transverse tie beams.

Painted decoration on the chancel arch, vaults, tie beams, restored in 2000, consists of bands and friezes with floral motifs and fleurs-de-lys in yellow ochre, as well as red and green colours.

The church was the first of several by the architect J. Vilhelm Petersen. As a pupil of Hans J. Holm he strove, like many of the other architects of the time, for a national-romantic idiom. The building

is arranged on a traditional Romanesque ground plan with frequent use of ornaments and trimmings drawn from an idealized medieval formal idiom. In J. Vilhelm Petersen's subsequent churches on Funen – Broholm (1907) and Odense Our Saviour (1909, pp. 1613ff) we can recognize the plan arrangement and the overall expression, while the use of ornaments became more limited in time.

Furnishings are mostly designed by J. Vilhelm Petersen, and shortly after the consecration were supplemented with a few objects. For example the altarpiece was executed in 1903 by J.C. Schlichtkrull, while two reliefs carved by Niels Bang were donated the same year by the farm-owner Anders Rasmussen and his wife Marie Kam.